

Az online adatbázisok használata Kelet-Európában*

**A kelet-európai változások új alapokra helyezik a Kelet–Nyugat közötti információáramlást. A világ rohamosan bővülő online adatbázis-kínálatában elenyésző volt a KGST-országok részese-
sedése. Gazdasági, műszaki és információs politikai gátló tényezők miatt csak "fejlődő országok-
nak" minősíthetők a kelet-európai régió országai, Magyarország a lemaradottak között az első
helyen áll. Számolni kell az információk iránti igények időleges csökkenésével is. A nemzetközi
online hozzáférésű adatbázisok használatának aligha van alternatívája, a csatlakozás feltételeit
meg kell teremteni.**

Előljáró megjegyzések

A kelet–nyugati kapcsolatok forradalmi megváltozásának következtében a nyugat-európaiak egy új kontinenst fedeztek fel: Kelet-Európát. A kelet-európai országok a piacgazdaság irányába fejlődnek. Európa egységgé nő össze. Az egységes Európa kifejlődésének motorja a gazdasági együttműködés lesz. Ebben különleges szerepet fog játszani a kommunikációs technika, és kiemelten az elektronikus szakmai információ.

Az utóbbi két évben a kooperáció jelei mutatkoznak Európa két része között az adatkommunikáció és az adatbázis-használat terén. A legjelentősebb fejleménynek egy 1989-es rendezvény minősíthető: a Learned Information (Oxford) és a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (NTMIK, Moszkva) szervezte meg az első kelet–nyugati online konferenciát Moszkvában. A konferencia anyagát tartalmazó kötet (*Europe Speaks to Europe*) az 1989-es év könyve lett, s ezzel betöltötte a jég-törő szerepét a kelet–nyugati információáramlásban.

A korlátok ledőltek, a határok megnyíltak. A volt KGST-országok* intézményeinek bizonytalan a jövője. A kapcsolatokat fenntartó tegnapi kulcsemberek ma már talán nem lelhetők fel. Az online információ területén is minden a további politikai és gazdasági fejleményektől függ. Ezért nehéz teljes képet nyújtani az online ügy állásáról Kelet-Európában. Azt kívánjuk bemutatni, mekkora az online adatbázisok piaca Kelet-Európában, kik a felhasználók, és mely adatbázisokat használják. Minthogy e téma feldolgozása mindeddig tabu volt, nincsenek is róla átfogó publikációk.

Az itt bemutatott tények nagyrészt első kézből tájékoztatásból erednek, kiegészítve másodlagos in-

formációkkal a kelet-európai szakirodalomból. Kiterjedt levelezést folytattunk különféle intézményekkel és információs központokkal, továbbá közvetlen kapcsolatba léptünk kelet-európai adatbázis-szolgáltatókkal és információs szakemberekkel, akiktől sok aktuális tájékoztatást kaptunk. Az egyes tények kiértékelésének eltérő mélysége a rendelkezésünkre álló információk következménye. Egyes vonatkozásokban részletes információkra támaszkodhattunk, másokhoz azonban csak nagy fáradsággal lehetett hozzájutni. Az egyes témakörök eltérő minőségű tárgyalása ellenére ez a vizsgálat remélhetőleg új ismereteket nyújt az Európa két fele közötti intenzívebb együttműködés alátámasztásához.

Az online kínálat világméretű fejlődése

Az utóbbi években mind Nyugaton, mind Keleten hatalmas fellendülés következett be az adatbázisok fejlődésében és használatában. A világszerte elismert adatbázis-katalógus, a *Directory of Online Databases* (Cuadra/Elsevier) 1990. júliusi kiadása 2005 előállító 4615 adatbázisát ismerteti, amelyeket 564 szolgáltatóközpont (host) kínál online használatra.

Ezek a számok azonban nem foglalják magukban a kelet-európai országok adatbázisait. A 70-es évek végétől a volt KGST-országok is előállítottak adatbázisokat, amelyek sok tudományterületre és gazdasági ágra vonatkoznak. Hivatalos adatok szerint ezekben az országokban is majdnem megduplázódott az online adatbázisok száma 1986 és 1989 között. Nyugaton keveset tudnak arról, hogy mit állít elő Kelet-Európa az online szektorban, s mit is használnak e területen. A világ ismeretanyag-termelésének

* *Analyse der Online-Datenbanknutzung in den RGW-Ländern* címen, a 14. európai műszaki kommunikációs konferencián (14. Europäische Kongressmesse für Technische Kommunikation, Hamburg, 2. 5–8, 1991) elhangzott előadás fordítása.

* A szerző előadásában KGST-országoknak nevezte azt a hat közép- és kelet-európai országot, amelyekről az előadása szól, ugyanis az elhangzás időpontjában papíron még volt KGST. Ezért itt mindenütt "volt KGST-országoknak" nevezük az itt tárgyalt hat ország csoportját. – A lekt.

mintegy 30%-a esik a volt KGST-országokra. Ezzel szemben mindent egybevetve, kínálatuk kezdetleges az online szolgáltatások terén. Öt volt KGST-ország, továbbá a korábbi NDK és az NTMIK kb. 30 adatbázis-előállítója összesen csak kb. 150 adatbázist, együttesen 10 millió tétellel, 20 host útján kínál használatra. Ezzel szemben áll a világ adatbázis-előállításának országok szerinti megoszlása: az adatbázisok kétharmadát az USA-ban, egyharmadát Európában állítják elő, s ez utóbbiból csak 3%-kal részesül Kelet-Európa. A kelet-európai adatbázis-előállítás gyors növekedése ellenére ezek a számok a volt KGST-országok jelentős lemaradását mutatják a nyugati adatbázis-kínálatával szemben.

Az elektronikus információs szolgáltatások teljes piacának forgalma 1989-ben kerekén 8 milliárd dollárra becsülhető. Az elektronikus hozzáférhető szakmai információk piacának teljes forgalmáról kb. kétharmaddal részesedik az USA, 30%-kal Európa, és 3%-kal Japán. Európában Nagy-Britanniáé a legnagyobb piaci részesedés: 15%. A svájci szolgáltatókra 3,5%, az NSZK-beliekre és a franciákra 3–3%, az olaszokra 2%, és az egyéb európai országokra (Skandinávia, a Benelux államok és Kelet-Európa) kb. 3,5% esik a forgalomból.

Az adatbázisok használata a volt KGST-országokban

Az online információs szolgáltatások használatának fejlődése

Az adatbázisok használatára a következő lehetőségek nyílnak a kelet-európai országokban:

- a) Azoknak az adatbázisoknak az online használata, amelyeket
- ▶ nyugati hostok kínálnak, és térítés ellenében férhető hozzá,
 - ▶ a kelet-európai államokban működő hostok jelenleg a volt KGST-országoknak ingyenes használatára felkínálnak.*
- b) Offline használat
- ▶ nyugati adatbázis-előállítóknál,
 - ▶ mágnesszalagok előfizetése révén.

Az alábbiakban helyszűke miatt sajnos csak a nyugati adatbázis-termékek használatának bemutatására kell szorítkoznunk. E keretek között nincs lehetőség a saját elektronikus információs szolgáltatások és a nyugati offline szolgáltatások ismertetésére.

Az adatbázisokhoz való hozzáférést Kelet-Európában jó néhány tényező befolyásolja. Ezek közé tartoznak – egyebek között – a felhasználó hardver- és szoftverellátottsága, az adatátvitel technikai lehetőségei a távközlési hálózaton keresztül, az egyes országok jogi és gazdasági helyzete, valamint az információcserére vonatkozó, érvényes politikai megállapodások.

Különböző okok következménye az adatbázisok használatának lassú fejlődése a volt KGST-országokban. A gátló tényezők között első helyen kell megemlíteni a gyenge távközlési infrastruktúrát, és a megkésett nyitást a nemzetközi hálózatokhoz való csatlakozásra. Az adatátvitel a 80-as évek közepéig a közönséges telefonvonalakon történt* az ezzel járó gyengéssel és korlátokkal, később bérelt vonalakon, amelyek ugyan megbízhatóbbak, de nagyon drágák voltak. A volt KGST komplex programja alapján 1986-ban egy kormányközi megállapodást írtak alá, amely egy 1995-ig szakaszosan kiépítendő kommunikációs hálózatot irányzott elő, az automatizált információcsere nemzetközi rendszere elnevezéssel. Műszaki alapja az OSI referenciamodellje és a csomagkapcsolásos technika. Vezető és koordinációs intézménye a VNIIPAS (a volt Szovjetunió Automatizált Rendszereinek Intézete) Moszkvában.

A jelenlegi használati struktúrában a hálózat a központi VNIIPAS csomóponttól a volt szovjet intézetekben, valamint Csehszlovákiában, a volt NDK-ban, Lengyelországban, Bulgáriában, Magyarországon és Ausztriában lévő, kapcsolódó csomópontokhoz épült ki. Az IASNET továbbfejlesztése a jelenlegi feltételek mellett nagyon kérdéses. A kelet-európai országokban bekövetkezett, a piacgazdaság irányába mutató fejlemények miatt aligha van perspektívája egy KGST-szintű berendezkedésnek.

A kelet–nyugati adatbázis-használat lényeges része Ausztrián keresztül folyik. A nyugat–keleti adatáramlás során a *Radio Austria AG* (RADAUS) játszik tranzitszerepet. Amióta a bécsi székhelyű RADAUS, az osztrák posta leányvállalata 1978-ban kapcsolatot létesített a nemzetközi adathálózatokhoz, lehetségessé vált az online hozzáférés a hostokon. Ezen a csomóponton keresztül nyugat-európai és tengerentúli adatbázisok is igénybe vehetők.

A nemzetközi adatátvitel egy további állomása az *International Institute for Applied System Analysis* (IIASA = Nemzetközi Alkalmazott Rendszerelemzési Intézet) a Bécs melletti Laxenburgban. Az IIASA-t a politikai rendszerek határain túlmenő, közös kutatóintézetként alapították. Az intézetnek saját hálózata révén hozzáférése van a Dialog, az ESA-IRS, a Data-Star, valamint a moszkvai VINITI host adatbázisaihoz. A kelet-európai adatátvitel nagyrészt ma is vezetőkes átvitel révén történik (lásd 1. táblázat).

A kelet-európai távközlési szolgáltatások a nyugat-európaiakhoz képest átlagosan 20–25 évvel vannak lemaradva. A távközlési szektor fejlesztésének legnagyobb akadályai azonban nem technikai jellegűek. A mai problémák abból erednek, hogy a távközlési hálózat beruházásai krónikusan elmaradtak a szükségéstől. Kívánatos, hogy az Európai Közösség pénzügyileg támogassa ezt a területet.

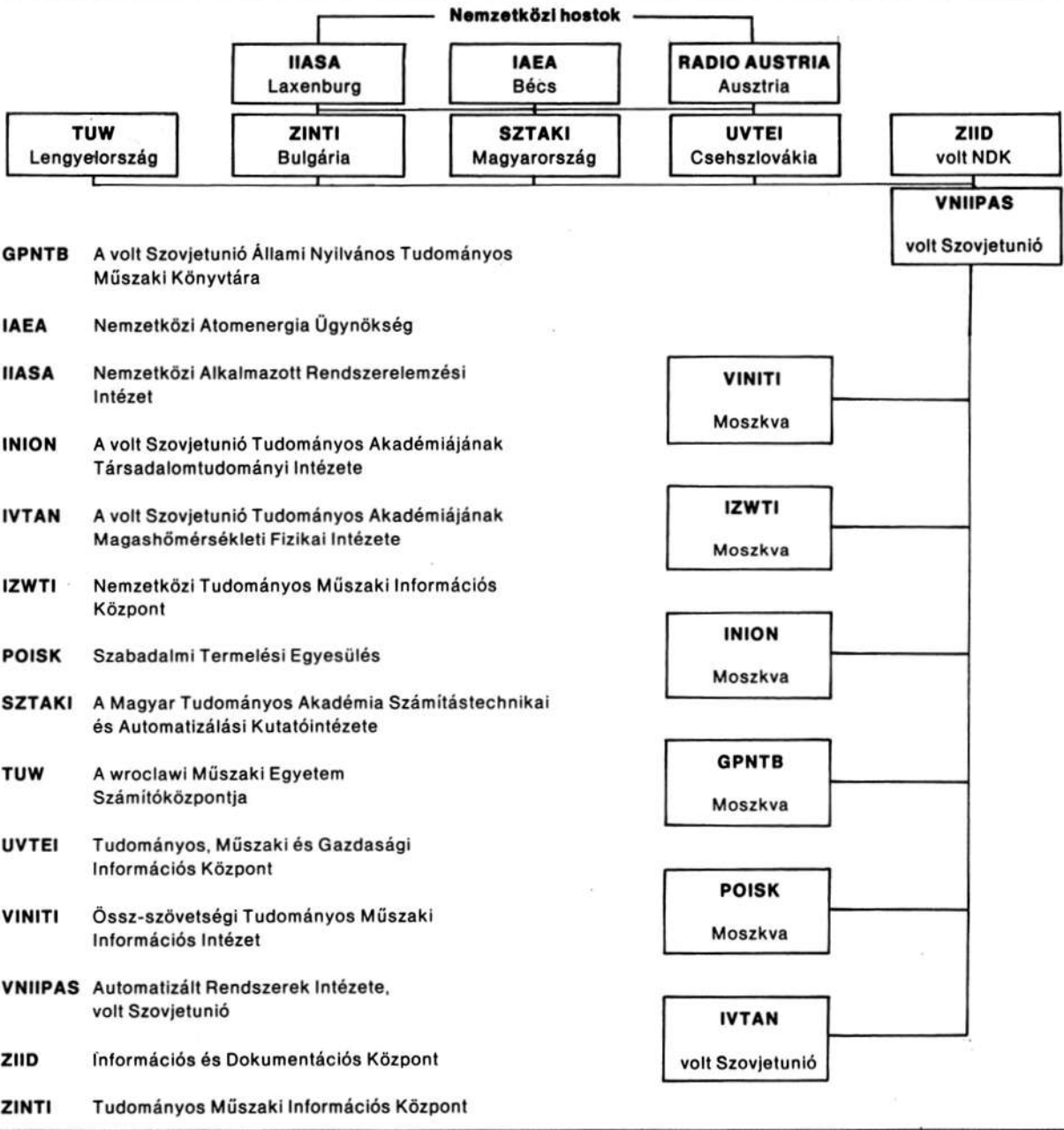
A nyugati világ online adatbázis-használata

A 80-as évek elejétől használják a volt KGST-országokban az ismert nyugat-európai és tenger-

* Ez már a múlté. – A lekt.

* Magyarországon akkor már működött a NEDIX-hálózat. – A lekt.

1. táblázat

rentúli hostok által kínált adatbázisokat. A legnagyobb piacok közé tartozik az USA (50%-os részesedés), majd sorrendben Svájc, az NSZK és Ausztria.* Néhány volt KGST-országban (pl. Magyarország, Csehszlovákia, Bulgária) a bécsi International Atomic Energy Agency (IAEA = Nemzetközi Atomenergia Ügynökség) adta az első ösztönzést az elektronikus szakirodalmi információs szolgáltatások használatához. Az IAEA-hoz telefonhálózaton keresztül létesült kapcsolat, s az első kereséseket az INIS és az AGRIS adatbázisban folytatták le. Az INIS (International Nuclear Information System = Nemzetközi

Nukleáris Információs Rendszer) egy bibliográfiai adatbázis, amely az atomkutatás és -technika szakirodalmát tartalmazza. Az AGRIS (International Information System for the Agricultural Sciences and Technology = Agrártudományi és -technikai Nemzetközi Információs Rendszer) a mezőgazdasági tudományok és technika egész világra kiterjedő információs rendszere. Bulgáriában és Csehszlovákiában még ma is viszonylag nagymértékben használják ezeket az adatbázisokat. A Dialog és a Data-Star adatbázisait a 80-as évek eleje óta használják az IIASA-hálózaton keresztül. E három hostnak vannak a legrégebbi kapcsolatai a legtöbb volt KGST-országhoz.

* Nagy-Britannia szerepel a 2. helyen. – A lekt.

2. táblázat

	Magyar- ország	volt Szovjetunió	Cseh- szlovákia	Bulgária	volt NDK	Lengyel- ország	Románia
Dialog	*	*	*	*		*	
Data-Star	*	*	*	*	*		
STN	*	*	*	*	*		
IAEA	*	*	*	*	*		
Pergamon	*	*	*	*		*	
ORBIT	*	*	*	*			
WEFA		*	*	*			*
Questel	*		*	*			
FIZ-Technik	*	*			*		
DIMDI	*	*					
I.P. Sharp Reuters	*	*					
BLAISE LINE				*		*	
MIC KIBIK					*	*	
ECHO	*				*		
BRS	*		*				
GENIOS					*	*	
BIS	*		*				
ESA	*						
DRI	*						
McGraw-Hill							
GBI					*		

Ahogy a 2. táblázat mutatja, a volt KGST-országok között Magyarország áll az első helyen, 15 hosthoz fűződő kapcsolataival. Lengyelországnak ugyan van kapcsolata néhány nyugat-európai hosthoz, de az adatbázisok használata a pénzügyi nehézségek miatt nagyon csekély. Románia gyakorlatilag nem használja az adatbázisokat.

A legtöbb adatbázis-szolgáltató pozitívan viszonyul a kelet-európai online kapcsolatok kiépítéséhez. Noha az adatbázisok használatának a volt KGST-országokban ez ideig nincs érdemleges nemzetgazdasági jelentősége, a jövőben néhány host számára mégis jelentősége lehet. Vannak, akik már felismerték, hogy a "befészkelés" stratégiája lassú növekedési ütem mellett is hasznos lehet, s tudomásul vették az online kommunikáció iránt itt jelentkező igényt.

Ha az országok sorrendjéből nem is lehet egyértelműen következtetni a használat mértékére, mégis kiindulásul szolgálhat az adatbázis-használat megítélésére ezekben az országokban.

Magyarország

A volt KGST-országokban Magyarország számít a használók között a legnagyobb "importőrnek" a maga 40%-ával. A volt KGST-országok közül Magyarországon idejében felismerték az elektronikus információszolgáltatások jelentőségét, és az online adatbázisok használatának lehetőségét meg is teremtették.

Magyarországon 1979 óta használják az elektronikus információszolgáltatásokat. Annak idején az IIASA-hoz kapcsolódó bérelt vonal segítségével hozták létre a hozzáférés fizikai lehetőségét a Dialog

és az ESA-IRS adatbázisaihoz. Jelenleg Magyarországon 46 nyilvános vagy belső használatú információkövetítő intézmény működik. A 3. táblázat áttekintést ad a hostok által kiadott használati jelszavak (passwords) számáról.

3. táblázat

Hostkapcsolat	Jelszavak
Dialog	40
ORBIT	19
STN	18
Data-Star	16
Télésystemes-Questel	9
DIMDI	8
ESA-IRS	8
IAEA	3
Pergamon Financial Data Services	3
ECHO	2
FIZ-Technik	1
BRS	1
Bertelsmann	1
DRI	1
McGraw-Hill	1
Összesen	131

Az utóbbi években néhány felsőoktatási intézményben és tudományos intézetben a végfelhasználói keresésekben itélve megnövekedett a használók száma; ezt azonban nem tükrözi a táblázat. Az intézmények több mint egyharmada csak egy host adatbázisait használja, a legtöbb esetben a Dialog host adatbázisait. Mintegy 20 intézménynek három vagy több hosthoz van kapcsolata, s ráadásul több passwordjük is ugyanahhoz a hosthoz. Az *Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (OMIKK)* vezető helyet foglal el nyolc hosttal létesített kapcsolatával.

Az adatbázisok igazi használóinak száma Magyarországon is még nagyon csekély. Mintegy 15 intézmény használja intenzíven az online szakirodalmi információszolgáltatásokat. A használók elsősorban a kutatóintézetek, az MTA, a vegy- és gyógyszeripar, a felsőoktatás könyvtárai, az ágazati információs központok és az OMIKK. Az adatbázisok használata főként a következő öt host között oszlik meg: *Dialog*, *STN*, *Data-Star*, *DIMDI* és *Orbit*; ezekre esik az összes magyarországi kapcsolati idő 80%-a.

A volt Szovjetunió

A nyugati országok adatbázisainak használatáról a volt Szovjetunió nem adott felvilágosítást, s erről nincs szakirodalom sem. Ebben az országban titkosan kezelték a nyugati kapcsolatokat. Már a kérdés föltevése is kényes ügynek számít itt. Az alábbi információkat az elektronikus szakirodalmi információs piacról közvetlenül az adatbázis-szolgáltató központoktól szereztük meg. A volt Szovjetunióban mostanáig nagyüzemekbe és nagy szervezetekbe voltak az információkövetítő tevékenységek telepítve. Ezek-

nek a szervezeteknek kellett minden munkát elvégezniük, az információkereséstől a műszaki feladatok megoldásáig és a hardver előállításáig. A tiszta információkövetítés és tanácsadó tevékenység nem kapott erős hangsúlyt az országban. A más országokkal való kooperáció keretében a volt Szovjetunió szakirodalmi információs politikájában a súlypontot a saját adatbázisok felépítésére és üzemeltetésére helyezték.

A volt Szovjetunióból is a legtöbb adatbázist a Dialognál, a Data-Starnál és az STN-nél használják. Az IAEA-nál hozzáférhető adatbázisok használata nagyon csekély, mivel a moszkvai NTMIK az INIS adatbázist maga is üzemelteti. A hostoktól nyert felvilágosítás szerint a Pergamon, az Orbit, a WEFA, a FIZ-Technik és az I.P. Sharp/Reuters adatbázisainak használata igen szerény mértékű.

Csehszlovákia

Csehszlovákiában csak egyetlen szervezetnek, a prágai UVTEI-nek (Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Központ) van hozzáférése nyugati adatállományokhoz. A központot 1980-ban moszkvai ösztönzésre alapították azzal, hogy az akkori KGST-országok és a volt Szovjetunió számára hozzáférést nyisson külföldi, különösen nyugati adatállományokhoz. 1988 óta azonban a volt Szovjetunió saját vonalakat használ nyugati hálózatokhoz. Az UVTEI-ben egy Siemens számítógép és a GOLEM szoftver van. Az információs központ 1981 óta hozzáfér az IASA-hoz, s eleinte az ezen a hálózaton keresztül elérhető Dialog és Data-Star adatbázisokat használták. 1989-ben a legfontosabb nyugati hostok Csehszlovákia számára az IAEA, a Dialog, a Data-Star és az STN. Más hostok adatbázisaiban csak szerény mértékben folytattak kereséseket. A központ jelenleg a felbomlás jeleit mutatja.

Bulgária

Bulgáriában az elektronikus szakirodalmi információszolgáltatások használata 1982-ben kezdődött az IAEA-hoz és az IASA-hálózaton keresztül a Data-Starhoz való kapcsolódással. Jóllehet Bulgária eddig nem tartozott azok közé az országok közé, amelyek az online piacon fontos szerepet játszanak Kelet-Európában, az ottani fejlődés egyre inkább figyelemre méltó. A mai adatbázis-használatot lényegében a következő hostok határozzák meg: IAEA, Dialog, Data-Star, STN és Orbit.

A szófiai Tudományos és Műszaki Információs Központ (CINTI) az elektronikus információellátás központi irányító szerve. Ez az országos intézmény koordinálja a nyugati és a keleti adatbázis-szolgáltató hostok kínálatának a használatát, és saját adatbázis-termékeket is felajánl a használóknak. A kelet-európai országok összehasonlítása az online szolgáltatások terén azt mutatja, hogy Bulgária egy tulajdonképpen kis piaccal alapjában véve nem mutat rosszabb képet, mint néhány más volt KGST-ország.

A volt NDK

A volt NDK-ban összesen két információközvetítő állomásról folytattak kereséseket nyugati adatbázisokban. Az adatbázis-használat intenzitása szerint az 1989-ben kialakult sorrendet a 4. táblázat mutatja.

A volt NDK-ban az adatbázisok online használata 1981-ben kezdődött a kelet-berlini Orvostudományi Információs Intézetben (Institut für Wissenschaftsinformation in der Medizin), a stockholmi MIC-KIBIK-nél lévő Medline adatbázishoz való telefonos hozzáféréssel. A hostok közül a Data-Starral 1986 közepe óta, a FIZ-Technikkel 1987 vége óta, és az STN-nel 1989 közepe óta állnak kapcsolatban. A GENIOS-nak és a GBI-nek 1990 óta vannak kapcsolatai az új szövetségi tartományokkal. Az adatbázisok használatát illetően 1989-ben a Data-Star host állt az első helyen (előnyös árának következtében), s ezt követte a MIC-KIBIK, a FIZ-Technik és az STN. Az utóbbi időben általában fejlődés történt az adatátvitel és az adatbázisok használata terén, a nyugat-európai szinthez viszonyítva azonban még jelentős az elmaradás.

4. táblázat

Információközvetítő szervezet	Hostkapcsolat					
	Data-Star	MIC-KIBIK	FIZ-Technik	STN	IAEA	ECHO
A Tudományos Akadémia Tudományos Információs Központja	*		*	*		
Orvostudományi Információs Intézet		*				
Információs és Dokumentációs Központ			*			*
Műszaki Egyetem, Drezda				*		
Műszaki Főiskola, Leuna-Merseburg				*		
A Tudományos Akadémia Atommagkutató Központja					*	
Atombiztonsági Állami Hivatal					*	

Lengyelország

Lengyelországban 1983 óta létezik a BRIOLIS nevű információszolgálat, amelyet a British Council a központi tudományos könyvtárakkal együttműködésben valósított meg. A British Institute-ban elhelyezett terminál révén kapcsolat létesült a Dialoghoz és az BLAISE-LINE-hoz. További információközvetítő állomások Lengyelországban a varsói Tudományos Akadémiánál és a wroclawi Műszaki Egyetemen találhatóak. Az adatbázisok használata említésre sem méltó; pénzügyi nehézségek miatt csak nagyon kevés keresést végeznek.

Értékelés

A nyugati hostok adatbázisainak használata a volt KGST-országokban – kivéve Magyarországot – csekély. Érdemlegesen csak a Dialog, a Data-Star, az

STN és az IAEA adatbázisait használják. A használat túlnyomórészt a kémia, az élet- és orvostudományok, a műszaki témák, az agrártudományok és a gazdasági élet különböző ágazatai között oszlik meg, szakirodalmi és szabadalmi információk terén egyaránt. A leginkább használt adatbázisok 1989-ben – sorrendben – a következők voltak: CAS, CASRA, INIS, MEDLARS/MEDLINE, WPI/WPIL, BIOSIS, INSPEC, AGRIS, COMPENDEX, COMPUSCIENCE, NTIS, CAB, AGRIS, PATDPA, ULIT, UFOR, VWWW, RAPRA, PTS PROMT, SCIN, MART, CAZZ, CUBI, EMBASE, POLL, ZDEE, PHYS, METADEX, PREDICASTS. A tudományos és műszaki szakterületeken messze a bibliográfiai adatbázisok vezetnek a használatban.

Viszonylag magas a vegy- és gyógyszeripar részvételének a használatban, különösen ami a nyilvános kutatási és fejlesztési feladatokat illeti. A K+F területén a kínálat és az érdeklődés után ítélve a súlypont a bibliográfiai adatbázisokra esik, jöllehet a szabadalmi információk használata is emelkedő tendenciát mutat. Különös jelentőségük van az online szolgál-

tatásoknak a nyilvános, igazgatási-állami téren. Az üzleti adatbázisok (vállalati és termékinformáció, gazdasági idősorok, teljes szövegű adatbázisok stb.) használata általában még nagyon csekély. Meg kell állapítanunk, hogy a volt KGST-országokban az adatbázis használata kevésbé orientálódik a tényleges szükségletekhez, sokkal inkább a mindenkori kínálathoz és a finanszírozáshoz. Sok információs központ kínálatának hibás a struktúrája. A volt KGST-országok gazdaságának minőségileg és mennyiségileg is új szakmai információkra van szüksége, differenciált csomagolásban.

Az adatbázis-használat központosított kezelése következtében néhány volt KGST-országban meglehetősen pontos áttekintést lehet kapni a hostok igénybevételének időtartamáról. Minthogy a legtöbb szolgáltatóközpont a kapcsolási időtartam alapján

számlázza a térítési díjat, durván megbecsülhető a volt KGST-országok teljes forgalma.

Az *online szolgáltatások ára* a következő elemekből tevődik össze:

- ▶ a kapcsolati idő díja (a host számítógépéhez való hozzáférés ideje),
- ▶ az adatbázis használati díja (az egyes adatbázisokhoz való hozzáférés ideje),
- ▶ a rekordok díja (a találati rekordok száma),
- ▶ távközlési díjak.

Ezen összetevők alapján az adatbázisok használatának átlagos díja óránként mintegy 300 DEM; az IAEA-nál azonban (mivel itt az adatbázisok hozzáférési díja kevés) csak 100 DEM óránként. Ez 4800 kapcsolati órával számolva jó 1,2 millió DEM összforradalmat jelentett 1989-ben a volt KGST-országokban (5. táblázat).

5. táblázat

Ország	Kapcsolati órák száma	Online forgalom (DEM-ben)
Magyarország	1500	450 000
volt Szovjetunió	1200	360 000
Csehszlovákia	480	144 000
	405 (IAEA)	40 000
volt NDK	570	170 000
Bulgária	200	60 000
	300 (IAEA)	30 000
Lengyelország	50	15 000
Románia	3	1 000
Összesen	kb. 4708	1 270 000

Az európai hostok forgalmával összevetve megállapítható, hogy a volt KGST-országok európai és nemzetközi összehasonlításban is "fejlődő országoknak" minősíthetők.

Kitekintés

Nehéz dolog prognosztizálni az elektronikus szakmai információs piac fejlődését a kelet-európai országokban, amelyek gazdaságukat éppen csak kezdik átállítani. Egy bizonyos, előre nehezen meghatározható időszakon keresztül egyelőre vissza fog esni az információs szolgáltatások iránti igény. A piacgazdaság megszilárdulása után azonban igényelni fogják az információs termékeket, és az információs szükséglet egyre inkább tudatosodik.

A szakmai információs politika a volt KGST-országokban mind ez ideig csak az általános politikának alárendelt terület volt. Hiányoznak az adatbázisok használatának nélkülözhetetlen előfeltételei, mint pl. a szükséges pénzügyi eszközök és a műszaki feltételek. Ebből következik az adatbázisok nem kielégítő kínálata. Nincs információmenedzsment. Nem kielégítőek az informálódási lehetőségek, és a meglévő lehetőségeket sem kellőképpen ismerik.

Ki kell alakítani az információ új tudatát, mindekelőtt a döntéshozókban, akik felelősek a szükséges anyagi eszközök rendelkezésre bocsátásáért. Magasabbra kell értékelni az online adatbázisokat, és ezzel együtt be kell látni, hogy sok területen nincs alternatívája a nemzetközi adatbázis használatának. A nemzetközi információcserében való részvétel sürgető szükségesség.

Fordította: Papp István

A Macintosh új szoftverje

Az Information Transform cég bejelentette, hogy kapható a MITINET/marc szoftver a Macintosh számítógépekhez. A MITINET/marc az egyetlen Macintosh szoftver, amely lehetővé teszi, hogy a használó helyben generáljon MARC rekordokat. A szoftver segítségével a könyvtár teljes katalógusa MARC-formátumra konvertálható anélkül, hogy a használónak bármit is tudnia kellene a MARC-ról.

A MITINET/marc gondoskodik az ISBD központozásról és a GMD-ről (General Material Description) is. Alkalmas minden dokumentumtípus katalógizálására és sok idegen írás diakritikus jeleit tartalmazza. Ára 1991. szeptember 30-ig 995, utána 1295 USD.

/Advanced Technology/Libraries, 20. köt. 6. sz. 1991. p. 6./

(P. I.)

Európai könyvtárközi kölcsönzési hálózat

Az Európai Közösség szabad utat adott egy nemzetközi könyvtárközi kölcsönzési hálózat létrehozásának. A hálózat első ütemét Franciaország, Nagy-Britannia és Hollandia építi ki 46 könyvtár részvételével. A hálózat a meglévő nemzeti rendszereken (a brit LASER, a holland Pica és a francia SDB/SUNIST rendszeren) alapul. A különböző nemzeti protokollok és a nemzetközi protokoll közötti átmenetet kapuállomások biztosítják. Az adatátvitel a meglévő X.25 hálózaton folyik majd.

/The Electronic Library, 9. köt. 2. sz. 1991. p. 108.
Information Retrieval and Library Automation, 25. köt. 10. sz. 1990. p. 8./

(V. Gy.)